

Slovenski Gospodar.

List ljudstvu v poduk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr., za četrť leta 66 kr. — Naročnina se pošilja upravlštva v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice št. 5. — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr. Rokopisi se ne vračajo, neplačni listi se ne sprejemajo. Za osnanila se plačuje od navadne vrstice, če se natane enkrat, po 5 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Tridesetletnica „Slov. Gospodarja“.

Dvigni se, oj slovenska domovina! Ozri se nazaj! Tridesetletno delovanje svojih sinov na slovenskem spodnjem Štajarju poglej za seboj! Ah, bilo je težavno delovanje! Stari možje, narodne korenine, se komaj spominjajo



Dr. Ulaga.

Dr. Prelog.

Dr. Gregorčec.

onih tužnih, žalostnih časov. Naš jezik, naša narodna prava, so povsod z nogami teptali. Pravice za poštenega Slovence nikjer ni bilo. Zarija slovenskega naroda, ki je tako

divno zažarila leta 1848. — nas na spodnjem Štajarju niti obsijala ni. Bili smo tujei na svoji lastni zemlji. Solzilo je marsikatero narodno oko in plakalo je marsikatero slovensko srce, a pomoči od nikoder, od nikoder ni bilo.

Takrat je praznoval najsijajnejše dneve pogubonosni liberalizem, ki je v Avstriji mogočno prodiral z dvojnimi načelom: pregnati krščanstvo in uničiti vse nemške národe. Kakor od pekla nahujskani, besneli so njegovi pristaši proti sv. cerkvi, skovali so celo kopo njej sovražnih postav. Pa — dvojno nesrečna bila je oni čas slovenska domovina, v skrajni nevarnosti bila ji je namreč vera in národnost, dva stebra, na kojih slovenstvo sloni in brez kojih se pogrezne v pogubljenja propad. Takrat so pač veljale o Sloveniji besede pesnikov:

„Trnjev le tvoj venec je
In rod tvoj, rod mučenec je,
Sovražni svet te le prezira,
Prezira te in te zatira . . .“

Toda mili Oče nad oblaki tudi takrat ni zapustil našega naroda, ki je sicer mal po številu, a velik in bogat po dušnih zmoglostih. Probudila se je dolga vrsta zaslužnih mož, ki so pogumno, z mladeniškim plamenom in z junaškim ponosom, dvignili slovensko zastavo, na koji so se blestè lesketale besede: Vse za vero, dom, cesarja! Vnel se je boj proti krutim sovragom, ki traja še dandanes in ki bode — pomozí nam Bog! — slednjič končal s popolno slovensko zmago.

Kot posebno izdatno orožje v obrambo národnih svetinj namenili so se plemeniti rodoljubi onih dni izdajati slovenski list, ki naj bi širil med slovensko ljudstvo na spodnjem Štajarskem blagodejno prosveto, užigal od deroče Mure tje do bistro Save iskri ogenj slovenske zavesti in krepostno branil cerkvene pravice. List, ki naj prevzame to sveto, za nas velepomembno nalogo, imenuje naj se (po nasvetu vrlega kmeta z Drvanje, Dominika Čolnika) »Slovenski Gospodar«.

To je torej porod, to uzrok in namen našega lista. Dne 16. januarja leta 1867. je izšla prva številka. Skromen bil je začetek, a vedno večji postajal je ugled »Gospodarjev« in njegov vpliv na narod je tolik, da ga mora zgodovina z vsem priznanjem in z neomejeno pohvalo zapisati v zlato knjigo.

Slava vrlim možem, ki so ta list ustanovili, podpirali, razširili in privedli do velike današnje veljave! Bila bi nam dolžnost, imenoma jih vse naštetí in dostojno proslaviti. A ker zaradi prevelike obilice to ni mogoče, spominjati se moramo danes, ob slovesni tridesetletnici vsaj tistih, ki imajo za list brez dvoma največ zaslug — njegovih odličnih, nesebičnih in za narod prezasluznih prvih treh urednikov. Njim zadoni po vsej domovini iz tisoč, tisoč src: Slava, slava!

Prvi »Gospodarjev« urednik je bil

Dr. Matija Prelog,

rojen v Hrastju blizu Ljutomera dne 27. oktobra 1813. Bil je izboren, obče čislán zdravnik v Mariboru. Njegovo rodoljubje bilo je občudovanja vredno. Za Slovence bilo mu je srce celo življenje v najiskrenejši ljubezni. Zlat značaj, ves vnet za národni napredek in národna prava. Z navdušenjem pravi v prvi številki: »Mi Slovenci smo bistre glave, a kaj nam pomaga naša bistrost, če je ne rabimo nam in deželi na korist«. Z ognjevitó zgovornostjo spodbuja potem Slovence, naj bodo vrli národnjaki. Ravno takrat so se imele vršiti volitve v deželni zbor, dne 21. jan. 1867. Dr. Prelog je navdušeno zaklical: »Ostanite stalni in glasujte povsod vsi, kakor en mož, za poslance, katere vam nasvetujemo. Bodimo složni in zmaga bo naša!«. Bil je prerok — kajti vsi slovenski kandidati so bili izvoljeni.

Dr. Prelog uredoval je list do leta 1871. meseca majnika. Njegova pisava bila je krepka, odločna, poljudna in prikupna. Posebno je gledal, da se med národom ohrani sloga in edinost. Zato je vedno pazil, da njegov list le zida, nikdar pa ne ruši. O da bi ga v tem oziru posnemali vsi slovenski uredniki!

Umrí je dne 27. januarja leta 1872. Na mariborskem pokopališču mirujejo njegovi zemeljski ostanki, priprost spomenik jih krije — a trajen in najlepši je pa spomenik, ki si ga je sam postavil v hvaležnih srcih slovenskega naroda.

Dr. Jožef Ulaga.

Malo stejemo mož, ki bi bili za versko in národno probujenje štajarskih Slovencev toliko storili, kakor pokojni g. dr. Jožef Ulaga. Zato radi pritrujemo duhovitemu dopisniku »Slovenčevemu«, ki je poročilo o pogrebu Ulaginem meseca oktobra 1881 završil s temi le besedami: »Ozrlí smo se še enkrat proti grobu, kjer zdaj počiva mož železne volje in redkega značaja, iskren domoljub, nevstrašljiv zagovornik in branitelj pravic slovenskega naroda, izgleden dušni pastir, dika duhovnikov lavantinske škofije in vreden naslednik nepozabljivega Rozmana.«

Današnji praznični list hoče z besedo in podobo pripomoči, da se uresniči še prerokovanje »Slovenčevu«: »Ulagin slavní spomin bode živel, dokler živi národ slovenski!« — Stekel si je rajni dr. Ulaga nevenljivih zaslug kot veroučitelj na gimnaziji v Celju, kot profesor bogoslovja v Mariboru, kot nadžupnik in dekan v Konjicah, a najtrajnejši spomin med Slovenci mu zagotavlja pomenljiva služba urednika »Slov. Gospodarja«.

V Mariboru se je vihnega leta 1870. v obrambo starega reda ustanovilo »katol. konservativno društvo«. Predsednik mu je bil Ferdinand grof Brandis, duša pa g. dr. Ulaga, društveni perovodja. Leto poznej se je pa ustanovilo »katol. tiskovno društvo«. Tudi temu je bil g. dr. Ulaga perovodja in oživitelj. To društvo je kupilo — po nasvetu g. dr. Uлага — takrat še mladega »Slov. Gospodarja« od dr. Matije Preloga. Bilo je dogovorjeno, da ostane dr. Prelog odgovorni urednik, a g. dr. Ulaga bode list spisoval po načelih »katoliškega tiskov. društva«. Pa le prehitro se je pokazalo, da taki »duvalizem« nič ne velja. Čujmo!

Ko so bili Pijemontezi dne 20. sept. 1870 vzeli papežu Piju IX. mesto Rim, so goreči katoličani po vsem svetu povzdigovali glas zoper takšen božji rop. Tudi »kat. konservativno društvo« mariborsko je sklenilo krepk ugovor proti oropanju sv. stolice. Vsled tega je pa več odličnih društvenikov izstopilo iz društva in je v »Slov. Narodu« izjavilo, da Slovenci ne snemo ugovarjati Lahom, da so vzeli Rim, češ, ker se tudi mi trudimo za zedinjeno Slovenijo! O logika, kje si takrat spavala!

Rajni g. dr. Ulaga napiše ognjevit članek, v katerem dokaže gorostasen razloček med Slovenci, ki se trudijo za zedinjeno Slovenijo pod žezlom slavne hiše Habsburške, in med Lahí, ki so s pomočjo sardinskega kralja Viktor-Emanuela in puntarja Garibaldija pregnali vse postavne vladarje na Laškem in so poslednjič s kruto silo vzeli sv. očetu dedščino sv. Petra in še sv. mesto Rim, da so si tako z mečem in ognjem zvarili zedinjeno Italijo.

Odpadniki »konservativnega društva« so bili pa blagega in vernega dr. Preloga toliko preplašili, da si tega spisa ni upal priobčiti v »Slov. Gospodarju«. Kaj stori pokojni g. dr. Ulaga? Se je mar udal? Če to misliš, tedaj nisi poznal rajnega g. dr. Uлага! Kaj pa? Nemudoma spravi na noge odbor »katol. tiskovnega društva«, ki takoj odvzame dr. Prelogu uredniški posel ter ga iz-

roči dr. Jožefu Ulagi. Razkol med »starimi« in »mladimi« Slovenci je bil gotov. Naš »Slov. Gospodar« si je pa pri tem pridobil proste roke, s katerimi je odslej neusmiljeno pobijal načela piskavega liberalizma, naj jih je našel med Slovenci ali Nemci ali nemškutarji. Naš list je kmalu postal merodajno glasilo štajarskih Slovencev in pravi odsev Ulaginega čistega rodoljubja.

Ker si je pri vseh teh političnih borbah dr. Ulaga še v svoji profesorski službi nalagal od leta do leta več dela, bilo mu je skrbeti za drugačen delokrog, da mu duševne moči prehitro ne opešajo. Dne 7. febr. 1875 je dobil lepo nadžupnijo Konjice. Knezoškof Jakob Maksimilijan, ki so ga bili že 1863 imenovali konzistorijalnim svetovalcem, so ga sedaj postavili dekanom tej obširni dekanovini.

Tudi v Konjicah je imel pokojni dr. Ulaga mnogo skrbi, zlasti, ker si pri pičli profesorski plači onih dnij (630 gld. na leto) ni bil nič zdatnega prihranil. Zdaj še le je prav živo čutil butare ubogega slovenskega gospodarja. Komaj si je gospodarstvo uredil, baš ga je Gospodar vseh gospodarjev poklical na plačilo. Po dvanedevni boleznij je umrl dne 4. oktobra 1881 v 56. letu svoje dobe. Njegov grob pri Sv. Ani krije spomenik od belega marmorja, kakoršnega je bil par let poprej postavil na gomili svojih starišev pri Sv. Petru pod Sv. gorami. — Ravnokar zbira »križevska družba v Konjicah« glavnic, da se založi večna sv. maša kot vedni spomin na nepozabljivega nadžupnika, g. dr. Jožefa Ulaga.

Dr. Lavoslav Gregorec.

Na prvi strani današnje številke vidite, dragi bralci, tudi podoba vlč. gospoda dr. L. Gregoreca, čegar ime je najtesneje sklenjeno z našim listom. Ker ta bivši urednik »Slov. Gospodarja« še živi in je toli skromen, da bi ga žalili, ko bi ga hvalili po zaslugi, zato zapišemo o njegovem življenju in delovanju samo nekaj priprostih vrstic.

Dr. Lavoslav Gregorec se je narodil dne 17. dec. 1839. leta v župniji Sv. Urbana pri Ptuj. Svoje gimnazijske in bogoslovne študije je izvrstno dovršil v Mariboru ter bil v mašnika posvečen dne 17. julija 1864. Tistega leta je prišel za kaplana dne 10. septembra v Zreče pri Konjicah, dne 2. maja 1865 v Marenberg, dne 1. maja 1866 pa k Sv. Rupertu v Slov. goricah, kjer je služboval do dne 30. septembra 1870.

Ker je bil že dne 12. marca 1868 postal na graškem vseučilišču doktor sv. pisma, poklicali so ga v jeseni 1870. leta pokojni knezoškof Jakob Maksimilijan v Maribor, v bogoslovje za profesorja novega zakona, kjer je to službo vestno opravljal do konca februarja 1885. Kot profesor je bil jako »blag in pri svojih slušateljih zelo priljubljen; saj pa je tudi večkrat zanimivo primerjal Kristusov čas s sedanjim časom.

V Mariboru pa ni samo svojih stanovskih dolžnostij natanko opravljal, ampak je svoje proste ure posvetil pisateljevanju in politiki. Spisal je več knjižic, med katerimi je najbolj znana »Mala apologetika«. Ko pa je koncem februarja 1875 dr. Jožef Ulaga šel za nadžupnika v Konjice, postal je g. dr. Gregorec urednik »Slov. Gospodarja«. Koliko je zanj storil in celo trpel, to je Slovincem širom naše domovine vse v živem spominu. Par let je bil tudi urednik lista »Südst. Post.«

Morda ni težavnejšega, pa tudi nevaležnejšega posla, kakor je posel slov. urednika. Navoljil se je tega tudi g. dr. L. Gregorec, zlasti ga je potrl, ker je vsled obtožbe nekega nemškutarskega učitelja bil v ječo obsojen. Prosil je torej začetkom leta 1885. za župnijo Novo cerkev pri Celju ter jo tudi dobil in postal ob enem kanonik strassburški dne 16. marca 1885. Tukaj

vneto skrbi za čast božjo, zveličanje duš in lepoto hiše božje, zato so ga mil. knezoškof imenovali lani administratorjem novocerkevške dekanije, letos dne 1. januarja dekanom in duhovnim svetovalcem.

Ali tudi kot župnik ni pozabil svojega milega naroda, in ta mu je izročil težavno državno poslanstvo. Ko je umrl leta 1888. župnik in državni poslanec Božidar Raič, izvolili so volilci ptujskega in ljubljanskega okraja dr. Gregoreca državnim poslancem, kar se je enaglasno zgodilo pred šestimi leti in se bo zgodilo tudi letos. Naj nam milostno nebo ohrani vlč. g. dr. Gregoreca, predsednika »Slovenskega društva«, zdravega in čvrstega, kakor je zdaj, še prav mnoga, mnoga leta v blagor sv. cerkve in naroda slovenskega!

„Katoliško tiskovno društvo“, lastnik „Slovenskega Gospodarja“.

Dne 12. aprila 1871 so ustanovili gospodje, ki so dobro poznali nevarnosti, ki žugajo naši veri in narodnosti, »Katol. tiskovno društvo v Mariboru«. Hoteli so v tem društvu zbirati dušne in materialne narodove moči, da se zopet rabijo narodu v prid, ljudstvo podučevati o svojih pravicah in dolžnostih po listih in drugih spisih, ter sposobne in nadarjene gospode vspodbujati na občekoristno delovanje. Pospeševati cerkvene, družabne in narodne koristi, je namen temu društvu.

V dosego tega namena je bilo društvu potrebno primerno glasilo. Zato se že v oklicu in razpisu ustanovnega zbora dne 6. februarja 1871 naglašajo, naj bi društvo pred vsem pridobilo že obstoječi politično-gospodarski list »Slovenski Gospodar«, ki se naj dobro uredovan po kolikor mogoče nizki ceni mnogoštevilno med ljudstvom razširja. Zato se bere v društvu zapisniku, da je odbor že v prvi seji dne 12. aprila 1871 sklenil, pogajati se takoj z g. dr. Prelogom o nakupu »Slov. Gospodarja«. V četrti odborovi seji pa dne 26. aprila 1871 sprejelo in potrdilo se je v načelu, kupiti »Slov. Gospodarja« pod pogoji, katere je stavil g. dr. Prelog. V isti odborovi seji spisala se je pogodba, po kateri je dobil g. dr. Prelog za list 1000 gld., in »Katol. tiskovno društvo« postalo lastnik »Slov. Gospodarja« z dnem 1. julija 1871.

Od te dobe je bilo »Katol. tiskovno društvo« za stran »Slov. Gospodarja« posebno dvojno na skrbi, namreč list bolj in bolj popolniti in ga po najnižji ceni med ljudstvom razširjati.

Da se prvo doseže, sklenilo se je v odborovi seji dne 2. decembra 1872, naj se »Slov. Gospodar« počeni od novega leta 1873 tiska na celi poli v novi in prijetnejši obliki. Vsled tega se je cena listu za vse prejemnike zvišala na 3 gld., le društveniki naj dobivajo list kakor poprej. Skrbelo pa je društvo tudi za spretne urednike, ki so v poljudni, a krepki besedi razpravljali časovna vprašanja in podučevali verno ljudstvo.

Vprašanje, kako znižati listu ceno, da se lažje razširja med ljudstvom, rodilo je misel, naj list izhaja samo trikrat na mesec, da časniški kolek odpade, in se letna naročnina zdatno zniža. Tako se je razpravljalo na tretjem občenem zboru dne 13. maja 1873 predlog g. Hermana: »Slov. Gospodar« naj izhaja odslej le trikrat na mesec, letna naročnina zniža se mu na 2 gld., preseli se v Gradec, a »Katol. tiskovno društvo« ostane tudi naprej lastnik lista. Ta predlog se je odklonil z obilno večino glasov, vsprejel pa nasprotni predlog g. predsednika Kosarja, dr. »Slov. Gospodar« ostane tudi za naprej tednik po ceni 3 gld. Isto vprašanje s pristavkom, naj četrti teden izhaja drug list, pretresalo se je tudi